

MAATREGELEN TEGEN HOGE VOEDSELPRIJZEN, HONGER EN SPECULATIE

**Henk van Gerven
SP-Tweede Kamerlid**

Inleiding (deel 1)

Crises door hoge voedselprijzen

Eerste voedselcrisis

In 2007/2008 werd de wereld geconfronteerd met een voedselcrisis. Extreem hoge voedselprijzen leiden tot extreme armoede. Toen stierven door veel te hoge voedselprijzen in 1 jaar 200 tot 400 duizend kinderen **meer** aan ondervoeding, 40 miljoen mensen kregen permanente lichamelijke schade door ondervoeding. De gevolgen waren zelfs dusdanig dat de politieke stabiliteit erdoor werd bedreigd. Hier en der ontstonden opstanden zoals de tortillarellen in Mexico, de hongermars in Haïti en broodopstand in Kameroen. In de 15 maanden voor maart 2008, het hoogtepunt van de voedselcrisis, schoten voedselprijzen omhoog met gemiddeld 71%. De prijs van rijst steeg in één jaar met 165%. Volgens de Wereldlandbouworganisatie, de FAO, was de graanprijs 60% hoger dan deze eigenlijk behoorde te zijn, gebaseerd op vraag en aanbod. Na deze voedselcrisis was het adagium 'dit nooit meer'. Maar maatregelen bleven uit.

Tweede voedselcrisis

De afgelopen periode hebben we, met een gevoel van déjà vu, wederom een periode van extreem hoge voedselprijzen, opstand en honger gezien. Maar maatregelen blijven uit. En ook deze prijsspiek leidt weer tot onrust in de wereld. De Arabische lente werd niet alleen veroorzaakt door een terecht weerstand van de bevolking tegen dictatoriale onderdrukking, ook de hoge voedselprijzen vormden een oorzaak van onlust. In Egypte begon de volksofstand met een vrouw die ondanks haar harde werk geen eten meer kon kopen voor haar gezin. De Arabische lente is een roep om vrijheid en democratie, en dat steunen we voor 200%. Maar de Arabische lente vraagt ook om werk en betaalbaar eten. En ook dat willen we steunen door de extreem hoge voedselprijzen aan te pakken. De hoge voedselprijzen en het gebrek aan werk zijn overigens ook een reden voor de groeiende migrantenstroom.

Maar liefst 44 miljoen mensen zijn het afgelopen jaar onder de armoedegrens terecht gekomen door de prijsstijgingen, aldus de Wereldbank. Voedselprijzen in een jaar met zo'n 36% gestegen zijn en alweer bijna liggen op het record van 2008. Mensen worden hierdoor de armoede in gedreven, aldus de Wereldbank. Onlangs waarschuwde ook de Asian Development Bank in een rapport voor een ongeziene voedselcrisis, als gevolg van de aanhoudend hoge voedselprijzen. De voedselprijzen in Azië gaan bijna jaarlijks met 30 % omhoog. Indien dezelfde stijging zich dit jaar voordoet, zal de groei afremmen tot 0.6 percent, aldus het rapport. 10% prijsstijging betekent 10 miljoen armen extra in Azië. De armoede in de wereld is al gigantisch. Per dag overlijden 17.000 kinderen door een gebrek aan voedsel, iedere 5 seconde 1 berekende Oxfam. 1,2 miljard mensen leven onder de armoedegrens. Ze moeten rondkomen van

---

minder dan 80 cent per dag. Een groot deel van dat geld wordt besteed aan voedsel. Maar daar kunnen de armen steeds minder van kopen door de sterk gestegen prijzen. De prijzen van mais, graan, palmolie, sojabonen en vlees zijn in een jaar tijd enorm gestegen. Alleen rijst is iets goedkoper geworden. Robert Zoellick, de voorzitter van de Wereldbank, waarschuwt voor een globale crisis indien niet snel iets wordt gedaan aan de stijgende voedselprijzen. Arme landen riskeren een volledige generatie te verliezen zei Zoellick.

We zien dus dat afgelopen jaar wederom een periode van extreem hoge voedselprijzen was met honger en opstanden tot gevolg. Maar maatregelen zijn nog steeds niet genomen. 'Wachten op de volgende voedselcrisis' was bijna anderhalf jaar geleden de kop boven een artikel van de SP met de roep om maatregelen. De maatregelen bleven uit. Hoge voedselprijzen zijn voor een belangrijk deel **niet** een natuurverschijnsel, maar het gevolg van ons collectief handelen en de manier waarop we onze markten en onze maatschappij reguleren. Daarmee hebben we dus ook instrumenten in handen voor verandering. We zijn niet machteloos. In deze notitie stelt de SP een aantal maatregelen voor om hoge en instabiele voedselprijzen te bestrijden. Te beginnen met maatregelen tegen speculatie, want geen enkel kind verdient het te sterven voor het geldelijke gewin van financiële partijen.

Food price changes Q1 2010 to Q1 2011

SOURCE: WORLD BANK DEVELOPMENT PROSPECTS GROUP

Maize	74%
Wheat	69%
Palm oil	55%
Soybeans	36%
Beef	30%
Rice	-2%

GDP growth would be crushed in 2011 with a 30% rise in rice prices. The damage would last into 2012 even if prices declined

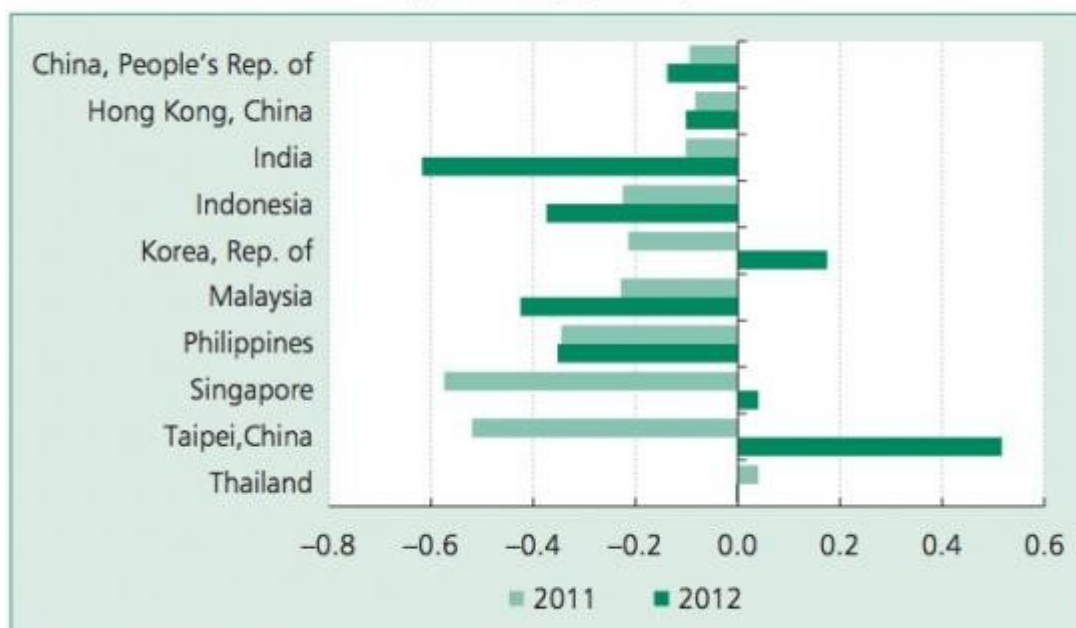
Table 3 Impact of Domestic Food Price Increase on Poverty for Developing Asia

	Poverty before Price Increase	Poverty after Food Price Increase by		
		10%	20%	30%
<i>Based on \$1.25-a-day poverty line</i>				
Percentage of poor (%)	27.1	29.0	30.9	32.9
Change in percentage of poor (percentage points)		1.9	3.9	5.8
Number of poor (in millions)	903	968	1,032	1,097
Change in number of poor (in millions)		64.4	128.8	193.2
Poverty gap ratio (%)	6.79	8.15	9.51	10.86
Change in poverty gap ratio (percentage points)		1.4	2.7	4.1

Note: The estimates of poverty impact have been derived using the price elasticity of poverty, which indicates the percentage increase in poverty when food prices increase by 1%. This elasticity was estimated for both headcount ratio and poverty gap ratio for each of the 25 countries in Asia and the Pacific using the latest POVCAL database.

Source: ADB staff calculations based on the latest POVCAL database (accessed 18 February 2011).

Figure 8 Changes in GDP Growth Rates Due to a 30% Increase in Global Food Prices in 2011
(percentage points)

GDP = gross domestic product.

Source: ADB staff calculations using the Oxford Economics global model (February 2011).

(Asian Development Bank)

Periode van extreem lage prijzen

In de afgelopen decennia voor de eerste voedselprijzen crisis werd de landbouw juist geconfronteerd met extreem lage prijzen en overproductie. Dit was (ook) een onwenselijke situatie. Veel boeren zowel in het Westen als in ontwikkelingslanden voelden de negatieve gevolgen aan den lijve. Onderinvesteringen in de landbouw, failliete boeren en verwaarlozing van landbouwareaal waren een gevolg. Veel ontwikkelingslanden kwamen in de problemen omdat hun economie voor een belangrijk deel draait op primaire productie en een groot percentage van de bevolking boer is. Deze boeren en boerinnen konden niet meer rond komen en hun gezin niet meer voeden met de extreem lage prijzen.

Stabiele prijzen

De tijden van goedkope voedselprijzen zijn voorlopig over. We lijken nu terecht gekomen te zijn in een tijdperk van extreme prijsfluctuaties, met periodes van hoge prijsspieken. Dat doet ons niet terug verlangen naar de lange periode van te lage prijzen voor landbouwgewassen, maar het roept wel om maatregelen om de extreme fluctuaties en de extreme prijsspieken tegen te gaan. Slechts een beperkt aantal boeren weet in bepaalde mate te profiteren van de hoge prijzen. Ook zijn er boeren die juist benadeeld worden door de hoge prijzen. Daarbij spelen twee belangrijke factoren een rol: de hoge prijs van voedsel loopt steeds meer gelijk op met de hoge prijs van olie en andere grondstoffen. Boeren worden benadeeld door hoge grondstof prijzen middels dure kunstmest, dure benzine voor de trekker en duur veevoer. Verder is er een groot prijsverschil tussen wat de boer krijgt aan het erf voor zijn product en de prijs in de winkel. De grote winnaars van hoge voedselprijzen zijn handelaren en speculanten. Wat we nodig hebben zijn stabiele en eerlijke prijzen. Dat is voor de consument, de boer en het bedrijfsleven wenselijk. Alleen speculanten zijn gebaat bij instabiele prijzen.

Begin mei zijn de grondstoffeprijzen gecrasht met een daling van 10% om vervolgens weer wat terug te veren. Voor nu is daarmee wat verlichting in zicht gekomen met deze (tijdelijke) crash. "De koersen zijn heel fors gestegen en ook fors gedaald." Aldus Kees de Kort AFS Vermogensbeheer over de grondstoffeprijzen "Dat heeft alles te maken met speculatie." Wat overblijft onder de streep: meer kinderen met honger en meer geld voor speculanten. Voor de langere termijn is het waarschijnlijk dat de instabiliteit in de voedselmarkt blijft en dat hongerperiodes met hoge prijzen zich herhalen als maatregelen uit blijven. 'Wachten op weer een voedselcrisis?' was bijna anderhalf jaar geleden de kop boven een SP opinieartikel met de roep om maatregelen. Laten we niet nog eens anderhalf jaar wachten.

De gevolgen van extreem gestegen voedselprijzen

1. Honger in de wereld
2. Opstanden en politieke instabiliteit
3. Problemen voor (varkens) boeren door hoge veevoer prijzen
4. Hogere prijs voor de consument
5. Problemen voor bedrijven zoals Unilever en Illy
6. Aanwakkeren inflatie
7. De grote prijsschommelingen bemoeilijken de bedrijfsvoering

Volgens de Wereldbank zijn tussen oktober 2010 en januari dit jaar 44 miljoen mensen extra in de extreme armoede gedrukt door duur voedsel. Mensen in arme landen geven een zeer groot deel van hun inkomen uit aan eten. Prijsstijgingen worden daar heel direct in de maag gevoeld. VN rapporteur Jean Ziegler noemde het zelfs een stille massa moord. Voedselprijzen zijn nu nog duurder dan tijdens de voedselcrisis van 2007-2008, aldus de FAO. Van Ardenne van de FAO, die zelfs in Italië al enkele kleine voedselrellen heeft gezien wegens lege schappen, zegt dat "de markt verstoord wordt door speculanten". Ook de westerse consument zijn geconfronteerd met hoge voedselprijzen. Volgens marktonderzoeksbureau GfK is de prijs van aardappelen en vlees in februari met gemiddeld 10 procent gestegen. De ECB waarschuwt voor groeiende inflatie door hoge voedselprijzen en voor de gevaren van prijsschokken van grondstoffen. Onlangs werd aangekondigd dat de prijs van bier omhoog gaat wegens de hoge grondstoffenprijzen. Ook bedrijven als Unilever protesteren. Topman Polman vraagt al tijden om maatregelen tegen speculatie. "Eén van de belangrijkste oorzaken van de recente prijsstijgingen van voedingsmiddelen, is de rol van speculanten die op korte termijn winsten maken ten koste van een waardig leven voor een hele groep mensen.". De varkensboeren van de LTO komen in de problemen omdat ze het varkensvoer niet meer kunnen betalen. Nederlandse Akkerbouw Vakbond vindt dat speculatie teruggedrongen moet worden.

Oorzaken van extreem gestegen voedselprijzen

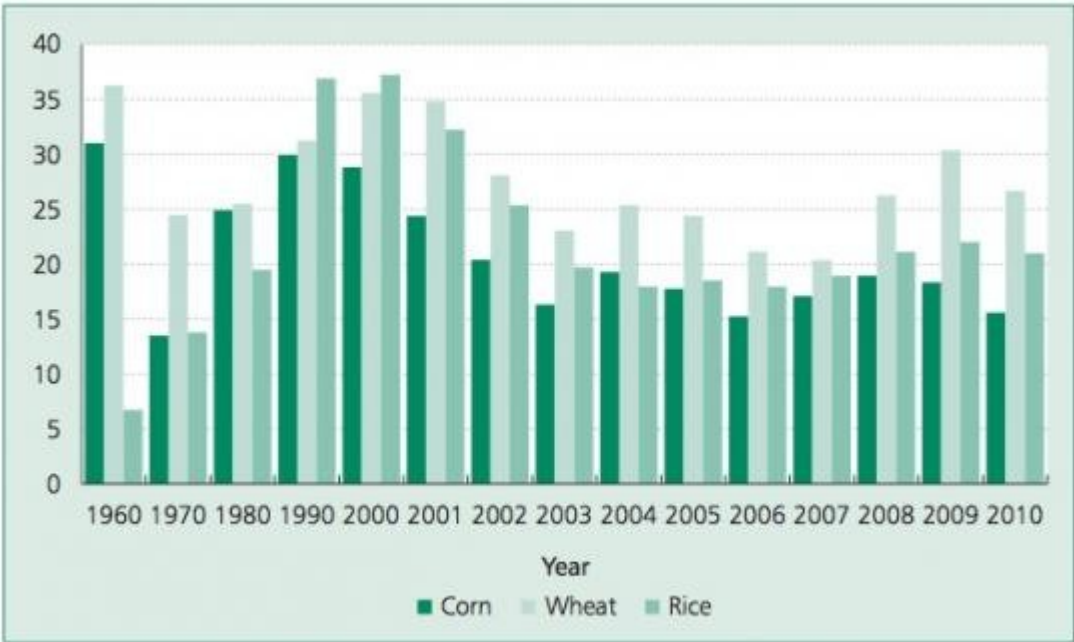
1. Groeiende wereldbevolking
2. Groeiende vleesconsumptie
3. Biobrandstoffen; veel biobrandstoffen zijn voedselgewassen of worden verbouwd op de plaats waar voedselgewassen hadden kunnen groeien. Biobrandstoffen die gebruik maken van restmaterialen of algen concurreren niet met voedselproductie
4. Speculatie
5. Commodity index fondsen
6. Te weinig investeringen in de landbouw in het verleden, met name in ontwikkelingslanden
7. Kleinere graanvoorraden of gedwongen verkoop van deze voorraden door Wereldbank of IMF

8. Misoogsten (versterkt door klimaatverandering)
9. Hogere kosten voor boeren door instabiele en hogere grondstof – en brandstofprijzen.
10. De toegenomen koppeling tussen voedselprijzen en de stijgende grondstofprijzen. Voor een deel wordt dit veroorzaakt door de koppeling van voedsel en grondstoffen in de grondstoffen index fondsen
11. Beleid overheden om grenzen dicht te gooien bij stijgende voedselprijzen verergeren op mondiale schaal de problemen (in willekeurige volgorde)

Over het algemeen is er redelijke overeenstemming dat bovengenoemde factoren een rol spelen. Er is wel verschil van inzicht over de hoofdoorzaak en over de mate waarin elke afzonderlijke factor gewogen moet worden. Voor een gedeelte worden de prijsstijgingen bepaald door echte marktfactoren echte marktomstandigheden zoals slechte oogsten, toenemende grilligheid van het weer, groeiende wereldbevolking, kleinere graan interventie voorraden en groeiende vleesconsumptie. En ook de kunstmatig opgedreven vraag naar biobrandstoffen door de Europese bijmengverplichting moet niet onderschat worden. Maar dat kan niet de gehele prijsstijgingen verklaren en zeker niet de snelle prijsdaling van begin mei. Economen zijn het niet eens over de mate waarin, maar de algemene consensus- ook erkent door Wereldbank, IMF, CTFC en UNCTAD is dat speculatie een rol heeft gespeeld. En er zijn steeds meer aanwijzingen dat die mate substantieel is.

Aanzienlijk kleinere voedselvoorraden dan in de jaren negentig

Figure 4 Stock-to-Use Ratios of Selected Grains (%)

Source: Foreign Agricultural Service, United States Department of Agriculture. www.usda.gov (accessed 4 February 2011).

Speculatie en indextrackers: een belangrijke en te vermijden oorzaak

Veel pensioenfondsen hebben nauwe banden met speculatieve partijen, die zich –ook in de voedselmarkt- onverantwoord gedragen. De voedselmarkt is een kleine markt, die met relatief weinig geld makkelijk te manipuleren is. Zo wist het Britse handelshuis Armajaro met een investering van een miljard dollar in korte tijd enorme posities in te nemen in cacao. Professor Jaap Bos concludeert in zijn onderzoek dat de prijsontwikkeling op de koffiemarkt in toenemende mate door speculatie wordt bepaald. "De financiële markten zijn recent gereguleerd om buitensporige speculatie te beteugelen. De goederenmarkten blijven nog buiten schot en trekken speculanten aan." aldus het IFPRI, International Food Policy Research Centre. Voormalig hedge fund manager Michael Masters schat dat in de VS 64 % van alle tarwe contracten in handen zijn van speculanten die gokken op prijsfluctuaties en geen betrokkenheid hebben bij de echte markt. George Soros vergelijkt het met het stiekem grootschalig hamsteren uit winstbejag van voedsel tijdens een hongersnood. "Financiële speculanten zijn substantieel in de markt gestapt." Aldus Howard Schultz van Starbucks. ex-minister Agnes van Ardenne, zegt dat speculatie mogelijk een van de redenen is van de voedselcrisis, waardoor ruim een miljard mensen in de wereld honger lijden. Ze is blij dat Frankrijk als voorzitter van de G20 de volatiliteit van commodity-markten wil laten onderzoeken. Voedselgigant Unilever merkt het dagelijks. Volgens Marc Engel 'is er de laatste drie maanden sprake van een rally'. 'Sojabonen worden in de tijd dat ze van de leverancier naar de fabrikant gaan tussentijds wel vijf tot zes keer verhandeld. Er is nog nooit zoveel speculatieve cash in omgegaan.'

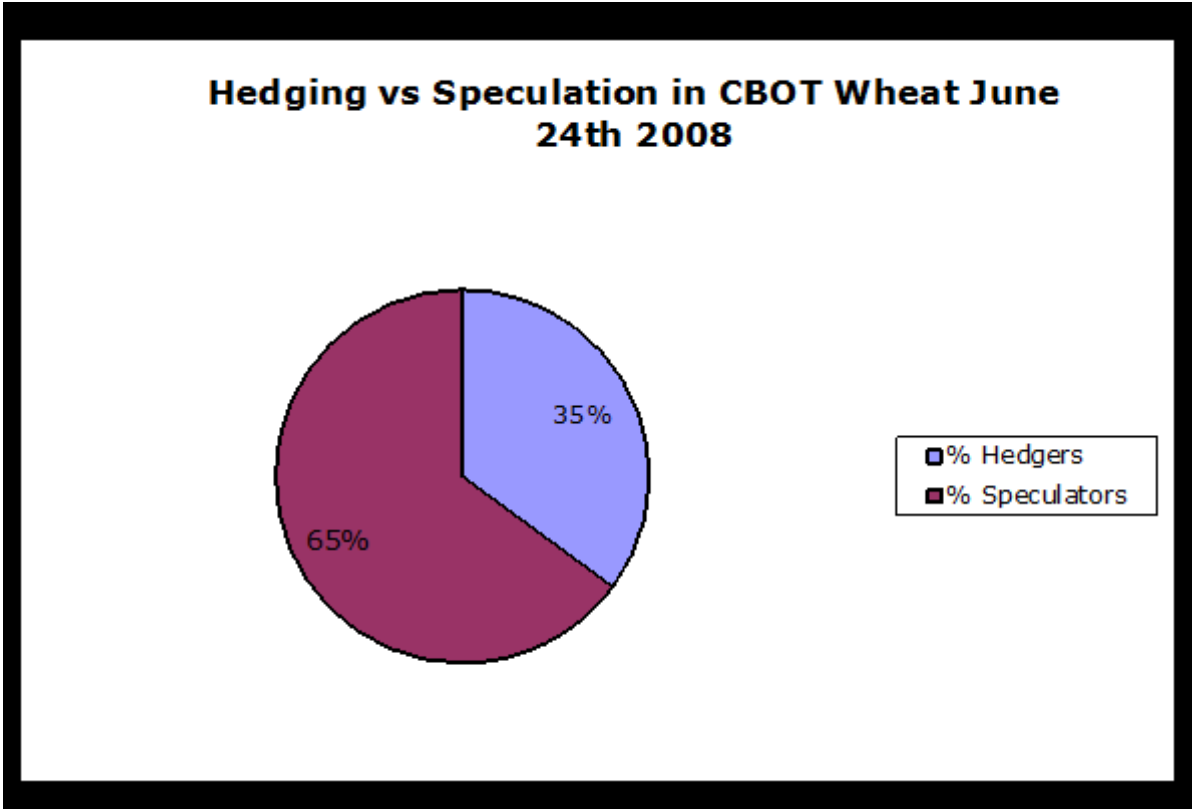
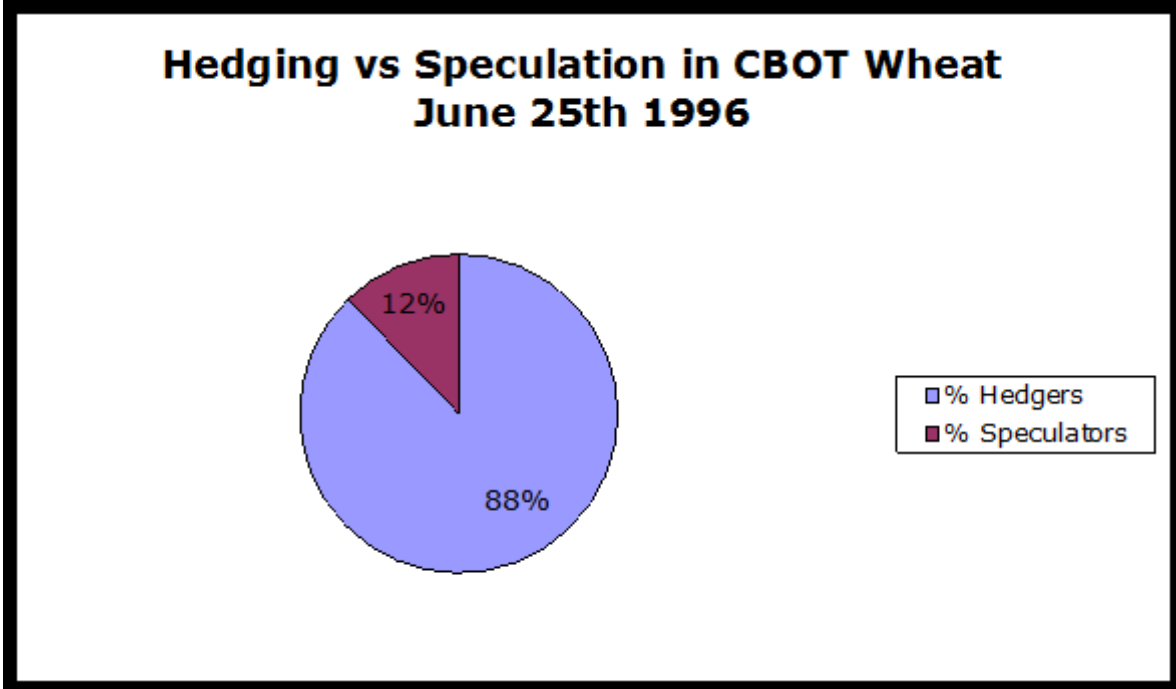
Maar pensioenfondsen drijven ook via index beleggen de prijzen van eerste levensbehoeften op. Een fenomeen dat te weinig aandacht heeft gekregen. Pensioenfondsen stortten zich massaal op pakketten van verschillende grondstoffentermijncontracten en speculeren op een algemene prijsstijging daarvan. Leuk bedacht. Behalve als je in Mali woont en het dure eten voor je kinderen niet meer kan betalen. Deze indexfondsen werken grotendeels automatisch. Resultaat van dit automatische koopgedrag gericht op prijsstijgingen, is een prijsopdrijvend effect. Ander gevolg is dat de prijsontwikkeling van verschillende grondstoffen vaker samen opgaat, zonder dat daar reële economische factoren aan ten grondslag liggen. In de afgelopen vijf jaar steeg het handelsvolume van indexfondsen van 13 miljard naar 317 miljard dollar. IATP (Institute for Agriculture and Trade Policy) noemt grondstoffen index fondsen 'de olifant in de kamer'. Volgens de Lehman Brothers, steeg index-fonds speculatie tussen 2003 en 2008 exponentieel en was het gevolg; stijgende voedselprijzen sinds 2003.

Prijsschommelingen op die markten zijn gewoon, volgens Koen Jansen, fondsmanager van het Triodos Sustainability Trade Fund, 'maar dit is niet meer verklaarbaar door reële factoren zoals vraag en aanbod, droogte of natheid, wisselkoersen en voorraadvorming.' Uit onderzoek van de Universiteit van Utrecht blijkt dat eenderde van de prijsvorming van commodities als soja, graan en ook olie wordt veroorzaakt door excessieve speculatie. 'Er zijn enorme sommen op een relatief kleine markt gekomen. Dan krijg je prijseffecten.' Aldus Koert Jansen. 'Institutionele beleggers moeten zich ervan bewust worden welke invloed ze hebben op de voedselmarkt. Het kan desastreuze gevolgen hebben'. Uit onderzoek van Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen (SOMO) blijkt dat zakenbanken een grote rol spelen in de prijsopdrijving. Ze ontwikkelden niet alleen de indexfondsen, waar grote institutionele beleggers in nog geen vijf jaar tijd ruim 270 miljard dollar pompten, ze handelen bovendien onderling onzichtbaar voor de buitenwereld over-the-counter in indexruilcontracten, zogenoemde swaps op commodities. Volgens Myriam Van der Stichele van SOMO is onduidelijk op welke schaal de handel plaatsvindt en hoeveel winst ermee wordt gemaakt, omdat die handel buiten de beurzen plaatsvindt. Agnes van Ardenne beaamt dit: 'We hebben geen idee wie de aan- en opkopers op de goederenmarkten zijn.' 'Gezien de grote bonussen die weer worden uitgekeerd, kun je ervan uitgaan dat die winsten fors zijn', aldus Vander Stichele. Frederick Kaufman schreef in July 2010 onthullend rapport getiteld "The Food Bubble: How Wall Street Starved Millions and Got Away with It,"

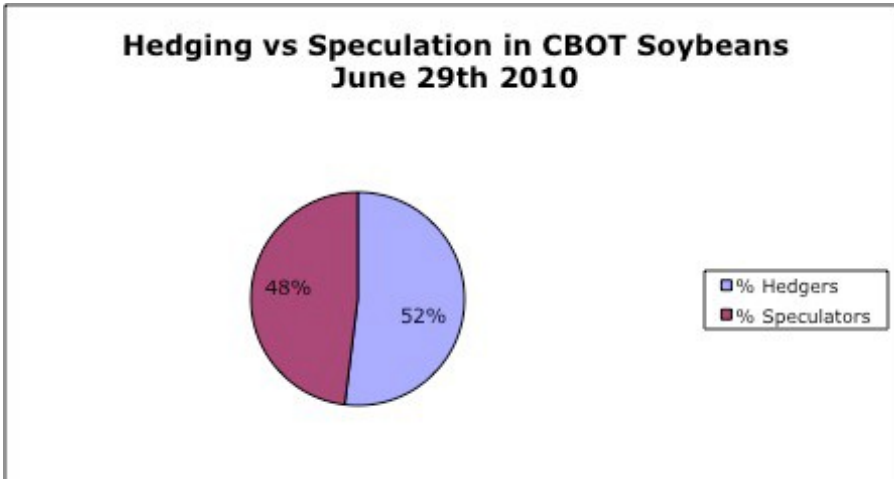
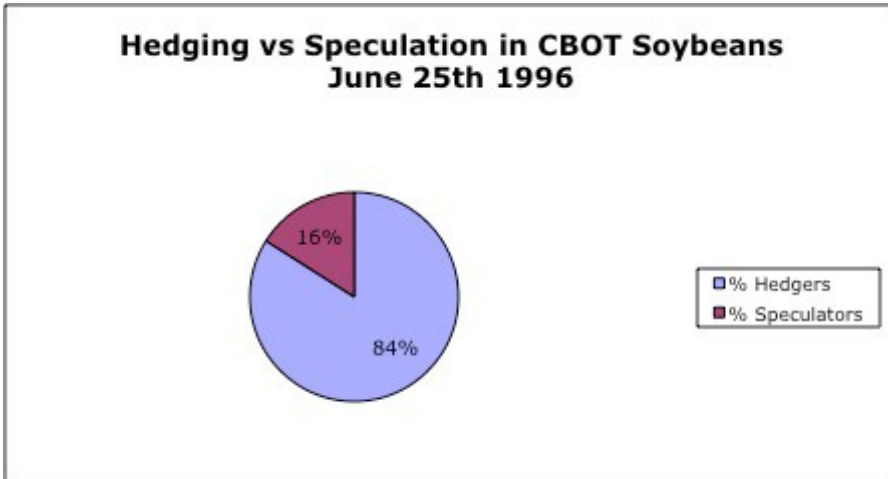
Regulering van de financiële wereld, is een belangrijk deel van de oplossing om te zorgen dat de prijs van voedsel wordt gestuurd door productie en consumptie en niet wordt bepaald door handel in financiële producten. Na de voedselcrisis in 2008 hebben de Amerikaanse autoriteiten hard ingegrepen op de termijnmarkten in Chicago omdat de termijnmarktprijzen volledig losgezongen waren van de reële prijzen. In Amerika is nu een wet (Dodd Frank Act) in de maak die de termijnhandel aan regels bindt. Er is ook al een echte toezichthouder. In Europa hebben de banken op dit terrein nog vrij spel maar er ontstaat wel een politiek draagvlak voor maatregelen. Commissaris Dacian Ciolos wil dat excessieve speculatie wordt voorkomen en dat duidelijk wordt wie de spelers zijn. De Franse president Sarkozy wil maatregelen tegen speculatie bij de volgende G20 top. Sarkozy wil dat bekend wordt wie op die markten handelen en hoe groot de volumes zijn. Nederland moet zich aansluiten bij het pleidooi en de G20 vragen om maatregelen.

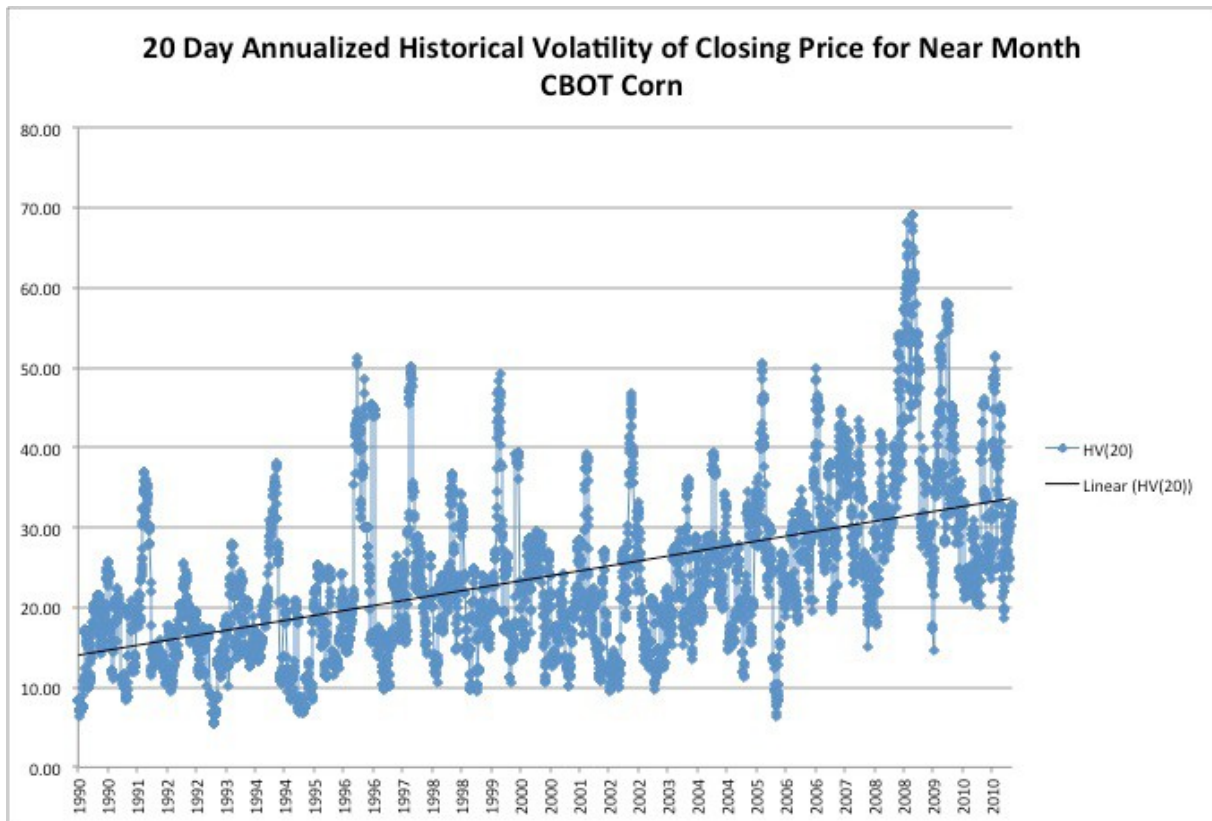

Onderstaande tabellen van de ngo 'Better Markets' (Dennis Kelleher en Michael Masters) uit 'Position Limits for Derivatives' geven beeld

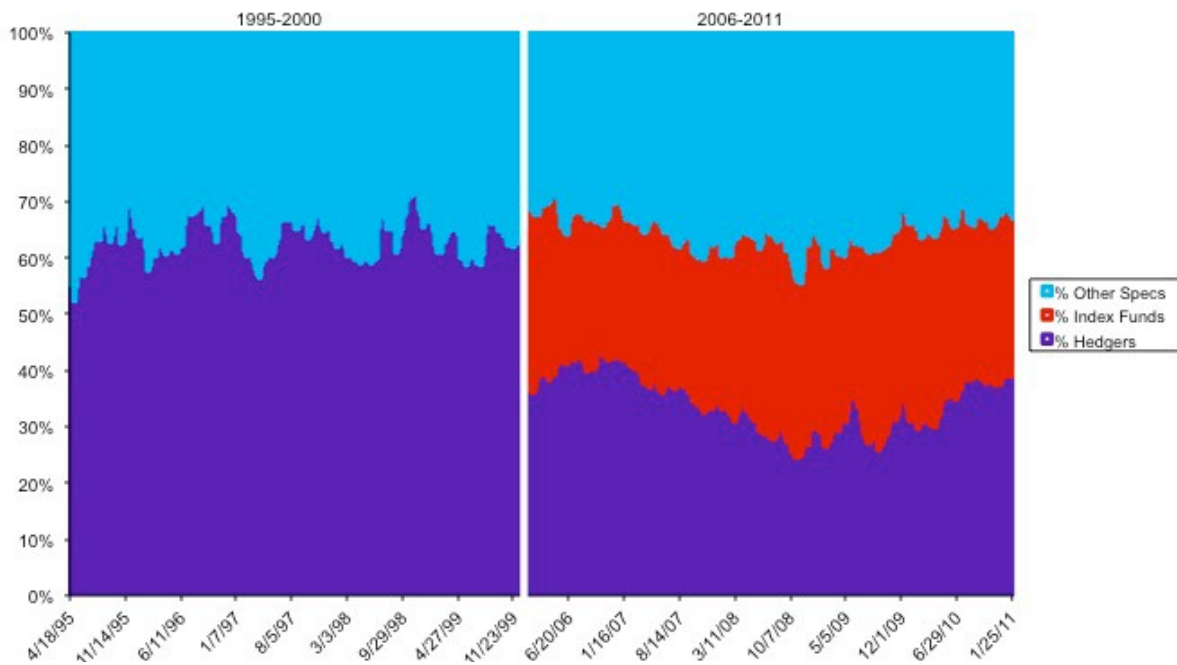

Source: CFTC COT Report for preCFMA and CFTC CIT report for postCFMA
->

**Percentage of Reportable and Classifiable Open Interest Controlled By (1)
Commercials, (2) Index Funds, (3) Other Non-Commercials in CBOT Wheat 1995-2000
and 2006-2011**

Maatregelen om hoge prijzen en prijsvolatiliteit tegen te gaan (Deel 2)

Hoewel een heel belangrijke oorzaak van prijsstijging in de slechte werking van de financiële markten ligt, moeten er uiteraard ook buiten de financiële wereld maatregelen worden genomen worden. Belangrijke voorbeelden hiervan zijn het aanleggen van grotere graanvoorraden, het stoppen van de verplichte Europese bijmenging voor biobrandstoffen en het investeren in landbouw.

1. Het aanleggen van grotere graanvoorraden en geen gedwongen verkoop van interventievoorraden door Wereldbank of IMF
2. Investeren en innoveren in landbouw voor een beter opbrengst per hectare en beter landmanagement
3. Groei in vleesconsumptie tegengaan, promoten alternatieven voor vlees. Vlees heeft een veel groter landgebruik: voor 1 kilo rundvlees is 7 kilo graan nodig
4. Biobrandstof bijmengverplichting moet stoppen. Biobrandstof behoort duurzaam geproduceerd te worden en moet gebruikt worden voor lokale consumptie. Biobrandstoffen mogen nooit concurreren met de voedselproductie en daarom moet enkel geïnvesteerd worden in biobrandstoffen die gebruik maken van reststromen of innovatieve technieken zoals algen. Een variabele bijmeng verplichting biobrandstoffen kan alleen mits het een internationaal prijsdempend effect heeft en niet alleen binnen de EU.
5. Internationale afspraken om op een goede manier op een voedselcrisis te reageren
6. Ook wereldwijd, zoals ook Kaufman voorstelt, een graanvoorraad aangelegd worden om in te zetten voor prijsstabilisatie
7. Investeren in landbouw in ontwikkelingslanden via kleine en middelgrote boeren; schaalvergroting aldaar veroorzaakt verpaupering, werkeloosheid en een trek naar de stad en zorgt ervoor dat minder mensen zichzelf kunnen voeden
8. Ontwikkelingslanden geen verdergaande liberalisering van de landbouw opleggen, geef ontluikende rurale economieën recht op voedselsoevereniteit

Maatregelen voor banken, speculanten en pensioenfondsen (deel 3)

De SP denkt dat speculatie een grote rol speelt. Maar in welke mate dan ook: door speculatie hoort niet 1 kind extra honger te hebben. Belangrijke maatregelen tegen speculatie zijn: het weren van speculanten van de voedselmarkt via registratie van handelaren, het direct koppelen van de handel in grondstoffenderivaten aan de daadwerkelijke grondstoffen, grondstoffen index fondsen limiteren, een krachtdadige internationale toezichthouder, het bestrijden van illegale handel buiten de markt, het bevorderen van transparantie en het stellen van eisen aan geregistreerde handelaren bijvoorbeeld in de zin van het bezit van eigen vermogen. Verder moeten de pensioenfondsen hun verantwoordelijkheid nemen. Het Amerikaanse pensioenfonds the California Teachers Union heeft het goede voorbeeld gegeven door aan te geven terughoudend te zijn met index beleggen in grondstoffen. Investeringsfondsen maakten trots reclame met het feit dat er geld verdiend kon worden met gokken op grote prijswijzigingen op de voedselmarkt. Nederlandse vakbondsbestuurders moeten er bij hun pensioenfondsen op aandringen dat de banden worden doorgesneden met partijen die op grote schaal speculeren met voedsel.

1. Registreren van handelaren in voedselmarkten (authorised traders), waarbij speculanten die niks met de voedselmarkt van doen hebben, van de markt geweerd worden
2. Handelaren mogen niet een te groot aandeel van de markt innemen, om manipulatie te voorkomen (posities limiteren)
3. De handel in grondstoffenderivaten direct koppelen aan de daadwerkelijke grondstoffen
4. Minimum eisen betreffende eigen kapitaal bezit voor spelers in de voedselmarkt opschroeven (veel speculanten hebben weinig eigen geld)
5. Een krachtdadige en effectief internationaal toezicht op (grondstoffen) derivaten handel
6. Kapitaalstromen naar de voedselmarkt beperken
7. Belasten van derivatentransacties
8. Transparantie en inzichtelijkheid moet de norm worden zodat bekend wordt wie op die markten handelen en hoe groot de volumes zijn. Duistere onofficiële handel aanpakken. Speculanten op de voedselmarkt moet verplicht worden hun posities bekend te maken. Ook pensioenfondsen moeten hun handelen inzichtelijker maken.
9. Index beleggen op voedsel van pensioenfondsen en andere financiële partijen moet zoveel mogelijk gestopt worden, dit kan bijvoorbeeld door posities vergaand te limiteren
10. Scheiden voedselmarkt van andere grondstoffen indexen

Samenvatting

44 miljoen mensen extra zijn in armoede gestort door hoge voedselprijzen. Opstanden en politieke instabiliteit zijn het gevolg. Ook het westen voelt de gevolgen. Bedrijfsleven en boeren klagen. Consumenten zien hogere prijzen van voedsel en bier. En de inflatie loopt op. De hoge voedselprijs heeft verscheiden oorzaken. Er zijn marktfactoren zoals het weer, groeiende vleesconsumptie en biobrandstoffen. Maar er zijn ook niet marktgerelateerde factoren, met name speculatie en commodity index funds. Speculatie en index fondsen zijn een belangrijke factor.

Maatregelen op verschillende fronten zijn nodig: Algemene maatregelen zoals het aanleggen van grotere graanvoorraden, het stoppen van de verplichte Europese bijmenging voor biobrandstoffen en het investeren in landbouw. Maar zeker ook maatregelen gericht op financiële markten. De belangrijkste zijn het weren van speculanten van de voedselmarkt via registratie van handelaren, het direct koppelen van de handel in grondstoffenderivaten aan de daadwerkelijke grondstoffen, grondstoffen index fondsen limiteren, een krachtdadige internationale toezichthouder, het bestrijden van illegale handel buiten de markt, het bevorderen van transparantie en het stellen van eisen aan geregistreerde handelaren bijvoorbeeld in de zin van het bezit van eigen vermogen. Pensioenfondsen hun verantwoordelijkheid nemen en stoppen met deze onverantwoorde manier van index fonds beleggen in voedsel.

Hier en nu

Ten eerste moet Nederland internationaal op maatregelen tegen speculatie en index beleggen aan dringen, en in Europa de lijn van Frankrijk tegen speculatie te steunen richting G20.

Ten tweede moeten de Nederlandse pensioenfondsen en andere financiële partijen hun verantwoordelijkheid nemen of hiertoe gedwongen worden door de overheid.

quotes

“De koersen zijn heel fors gestegen en ook fors gedaald.” Kees de Kort AFS Vermogensbeheer over de grondstoffenprijzen “Heeft alles te maken met speculatie.”

Grondstoffenprijzen zijn een combinatie fundamentele vraag aanbod verhoudingen en eroverheen ligt een speculatielaag . We weten niet hoe groot ie is, alleen dat ie er is.”

President van de Europese Centrale Bank Trichet waarschuwde kort geleden nog “voor de gevaren van prijsschokken van grondstoffen”.

Commissaris Dacian Ciolos wil dat “excessieve speculatie wordt voorkomen en dat duidelijk wordt wie de spelers zijn”.

Unilever topman Paul Polman noemt speculanten een stoorzender op de voedselmarkt. Hij vindt dat speculanten op de voedselmarkt verplicht moeten worden hun posities bekend te maken en heeft dit bepleit bij eurocommissaris Michel Barnier. “Eén van de belangrijkste oorzaken van de recente prijsstijgingen van voedingsmiddelen, is de rol van speculanten die op korte termijn winsten maken ten koste van een waardig leven voor een hele groep mensen.”

Agnes van Ardenne, permanente vertegenwoordiger bij de FAO zegt dat de markt verstoord wordt door speculanten.“Daardoor nemen de prijsschommelingen enorm toe... De FAO heeft berekend dat een miljard mensen in de wereld honger lijden...Gezinnen in de Derde Wereld geven vaak 80% van hun inkomen uit aan voedsel... Het blijft niet beperkt tot een probleem van de Derde Wereld... In Italië waar ik woon, hebben zich al enkele kleine voedselrellen voorgedaan. In het verleden konden Italianen zelf voldoende graan voor de eigen pasta's en pizza's produceren. Sinds kort lukt dat niet meer. Er moet graan worden geïmporteerd. En dat heeft al een enkele keer tot lege schappen in de winkels geleid.”

En zelfs de paus waarschuwde tijdens de vorige voedselcrisis voor de “hebzucht van speculanten”

“We hebben genoeg eten om iedereen te voeden,” aldus Achim Steiner, hoofd van het VN Environmental Program, “maar de manier waarop markten en voorraden momenteel worden beïnvloed door de perceptie van toekomstige markten, verstoort de toegang tot dat voedsel. Het leven van echte mensen en hun levens worden momenteel aangetast door een dimensie die in essentie speculatief is.” (2008)

Jean Ziegler (2008) "Het dagelijkse slagveld van de honger wordt verergerd door private equity dat profijt wil halen uit de prijsfluctuaties van de internationale grondstoffen markten."

Jean Ziegler, the UN Special Rapporteur on the Right to Food, has called this "a silent mass murder", entirely due to "man-made actions".

Voormalig hedge fund manager Michael Masters schatte dat op de gereguleerde exchange markten in de VS 64 procent van alle tarwe contracten in handen zijn van speculanten die geen enkele interesse of binding met tarwe hebben. "Ze bezitten het alleen in afwachting van prijsstijgingen en wederverkoop."

George Soros "It is just like secretly hoarding food during a hunger crisis in order to make profits from increasing prices".

de Schutter, O. (UN Special Rapporteur on the Right to Food) (2010): Food commodities speculation and food price crises: Regulation to reduce the risks of financial volatility: "The global food price crisis that occurred between 2007 and 2008, and which affects many developing countries to this day, had a number of causes. The initial causes related to market fundamentals, including the supply and demand for food commodities, transportation and storage costs, and an increase in the price of agricultural inputs. However, a significant portion of the increases in price and volatility of essential food commodities can only be explained by the emergence of a speculative bubble."

"I think it's artificial. I think financial speculation has really stepped into the market." Howard Schultz CEO Starbucks

"The commodity industry finds itself in the middle of distorted prices and meaningless relationships between futures and cash. Money flowing into the market creates excessively high prices." Joe Nicosia President of American Cotton Shippers Association,

"Excessive speculation led to the commodity price bubble. Unfortunately, as speculators created this market bubble, many farmers ended up locking in higher input and feed costs. Now, following the market collapse, farmers and ranchers are struggling to pay these higher costs and rural communities, in turn, are feeling the pinch." Roger Johnson, President of the National Farmers Union 2009

"We are now in a bubble for all commodities, and the bubble will burst for sure" Andrea Illy CEO of IllyCafe, March 2011

Publicaties en quotes

Partial List of Studies Arguing Speculation Is A Causal Factor (89

For a list of studies arguing that speculation is not a causal factor, see Irwin and Sanders (2010) at footnote 67 *Supra*)

Agriculture and Food Policy Centre (University of Texas) (2008): The effects of ethanol on Texas food and feed: "Speculative fund activities in futures markets have led to more money in the markets and more volatility. Increased price volatility has encouraged wider trading limits. The end result has been the loss of the ability to use futures markets for price risk management due to the inability to finance margin requirements."

Baffes, J. (World Bank) and Haniotis, T. (European Commission) (2010): Putting the 2006/2008 Commodities Boom into Perspective. World Bank Research Working Paper 5371: "We conjecture that index fund activity (one type of "speculative" activity among the many that the literature refers to) played a key role during the 2008 price spike. Biofuels played some role too, but much less than initially thought. And we find no evidence that alleged stronger demand by emerging economies had any effect on world prices. "

Chevalier, J., Baule, F., Lasserre, F., Odonnat, I., Viellefond, E., Laffitte, M. and Chevalier J. (Ministère de l'Economie, de l'Industrie et de l'Emploi) (2010): Rapport du groupe de travail sur la volatilité des prix du pétrole: "on peut raisonnablement avancer en conclusion que le jeu de certains acteurs financiers a pu amplifier les mouvements à la hausse ou à la baisse des cours, augmentant la volatilité naturelle des prix du pétrole..."

Eckaus, R.S. (MIT) (2008): The Oil Price Really Is A Speculative Bubble: "Since there is no reason based on current and expected supply and demand that justifies the current price of oil, what is left? The oil price is a speculative bubble."

Gilbert, C. (Trento University) (2010): How to understand high food prices. Journal of Agricultural Economics: "By investing across the entire range of commodity futures, index-based investors appear to have inflated food commodity prices."

Gosh, J. (Jawaharlal Nehru University) (2010): Commodity speculation and the food crisis: "Thus international commodity markets increasingly began to develop many of the features of financial markets, in that they became prone to information asymmetries and associated tendencies to be led by a small number of large players."

Hernandez, A. and Torero, M. (2010): Examining the Dynamic Relation between Spot and Future Prices of Agricultural Commodities. In: FAO Commodity Market Review 2009 2010: "The causality tests performed indicate that the futures markets analyzed generally dominate the spot markets. Price changes in futures markets lead price changes in spot markets more often than the reverse, especially when examining returns."

International Monetary Fund (2008): Regional Economic Outlook: Middle East and Central Asia: "In summary, it appears that speculation has played a significant role in the run-up in oil prices as the U.S. dollar has weakened and investors have looked for a hedge in oil futures (and gold)."

Jouyet, J.P. (President de l'Autorite des marches financiers), de Boissieu, C. (President du Conseil d'analyse economique), Guillon, S. (Controleur general economique et financier) (2010) : Rapport d'etape – Prévenir et gérer l'instabilité des marchés agricoles: "Les marches agricoles sont confrontes a une mondialisation et a une financiarisation qui influencent leur fonctionnement. La volatilité naturelle des prix qui caractérise ces marches est amplifiée par de nouveaux facteurs et notamment par une speculation excessive."

Khan, M.S. (Petersen Institute) (2009): The 2008 Oil Price "Bubble": "While market fundamentals obviously played a role in the general run-up in the oil prices from 2003 on, it is fair to conclude by looking at a variety of indicators that speculation drove an oil price bubble in the first half of 2008. Absent speculative activities, the oil price would probably have been in the \$80 to \$90 a barrel range."

Krugman, P. (Columbia University) (2009): Oil speculation: "Last year I was sceptical about claims that speculation was central to the price rise, because what I considered the essential signature of a speculative price rise ... just wasn't showing. This time, however, oil inventories are bulging, with huge amounts held in offshore tankers as well as in conventional storage. So this time there's no question: speculation has been driving prices up."

Medlock, K. and Myers Jaffe, A. (Rice University) (2009): Who is in the Oil Futures Market and How Has It Changed?: "...trading strategies of some financial players in oil appears to be influencing the correlation between the value of the U.S. dollar and the price of oil. (...) We also find that the correlation between movements in oil prices and the value of the dollar against the trade-weighted index of the currencies of

foreign countries has increased to 0.82 (a significant measure) for the period between 2001 and the present day, compared to a previously insignificant correlation of only 0.03 between 1986 and 2000."

Van der Molen, M. (University of Utrecht) (2009): Speculators invading the

commodity markets: a case study of coffee: "Various analyses were performed to

investigate these effects [i.e. effects that index speculators have on the futures market]. The results indicate that index speculators frustrated the futures market in the period between 2005 and 2008. This conclusion is based on the following indications: fundamentals have a lower impact on the price, the volume of index speculators has increased and their ability to influence the futures market has increased."

Mou, Y., "Limits to Arbitrage and Commodity Index Investment: Frontrunning the Goldman Roll," Columbia University (2010): "This paper focuses on the unique rolling activity of commodity index investors in the commodity futures markets and shows that the price impact due to this rolling activity is both statistically and economically significant."

Newell, J. (Probability Analytics Research) (2008): Commodity Speculation's

"Smoking Gun": "Real market forces in these diverse markets are largely independent of one another, and therefore price changes should be essentially uncorrelated. This was clearly true historically; from 1984 through 1999 average correlation between all commodities was only 7%. In the last 12 months this average rose to 64%. Correlation with the GSCI was 23% historically, and rose to 76% in the last year. Index speculation has swamped real market forces."

Philips, P. (Yale University) and Yu, J. (Singapore University) (2010): Dating the Timeline of Financial Bubbles During the

Subprime Crisis: "a bubble first emerged in the equity market during mid-1995 lasting to the end of 2000, followed by a bubble in the real estate market between September 2000 and June 2007 and in the mortgage market between August 2005 and July 2007. After the subprime crisis erupted, the phenomenon migrated selectively into the commodity market and the foreign exchange market, creating bubbles which subsequently burst at the end of 2008, just as the effects on the real economy and economic growth became manifest."

Randall Wray, L. (University of Missouri Kansas City) (2008) The Commodities Market Bubble – Money Manager Capitalism and the Financialization of Commodities. Public Policy Brief No 96, The

Levy Economics Institute of Bard College: "There is adequate evidence that financialization is a big part of the problem, and there is

sufficient cause for policymakers to intervene with sensible constraints and oversight to reduce the influence of managed money in these markets.”

Ray, D.E. and Schaffer, H.D. (University of Tennessee) (2010): Index funds and the 2006 2008 run up in agricultural commodity prices: “the fundamentals and/or expectations in the energy and mineral markets reign supreme—grains are along for the ride with little-to-no regard to what is happening in the grain sector. Worries during the period about the availability of oil drove up the price of crude, which caused index funds to rebalance their portfolios by making additional purchases of the other commodities to maintain the specified balance. Since the resulting price increases in agricultural commodities had virtually nothing to do with their market conditions, the record level of activity in the futures market by index funds would seem to make index funds a logical source of possible price overshooting.”

Schulmeister, S. (Vienna University) (2009): Trading Practices and Price Dynamics in Commodity Markets. Study commissioned by the Austrian Federal Ministry of Finance and the Austrian Federal Ministry of Economics and Labour: “Based on the “bullishness” in commodity derivatives markets, short-term oriented speculators reacted much stronger to news in line with the expectation of rising prices than to news which contradicted the “market mood”. Hence, they put more money into long positions than into short positions and held long positions longer than short positions. Due to this trading behavior, upward commodity price runs lasted longer in recent years than downward runs causing prices to rise in a stepwise process. Commodity price runs were lengthened by the use of trend-following trading systems of technical analysis. These systems try to exploit price runs by producing buy (sell) signals in the early stage of an upward (downward) run. The aggregate trading signals then feed back upon commodity prices.”

de Schutter, O. (UN Special Rapporteur on the Right to Food) (2010): Food commodities speculation and food price crises: Regulation to reduce the risks of financial volatility: “The global food price crisis that occurred between 2007 and 2008, and which affects many developing countries to this day, had a number of causes. The initial causes related to market fundamentals, including the supply and demand for food commodities, transportation and storage costs, and an increase in the price of agricultural inputs. However, a significant portion of the increases in price and volatility of essential food commodities can only be explained by the emergence of a speculative bubble.”

Silvennoinen A. (Queensland University) and Thorp S. (Sydney University) (2010): Financialization, crisis and commodity

correlation dynamics: "We observe higher and more variable correlations between commodity futures and stock returns from midsample, with many series showing a structural break in the conditional correlation processes from the late 1990s."

Singleton, K.J. (Stanford University) (2010): The 2008 Boom/Bust in Oil Prices: "In my view, while spot-market supply and demand pressures were influential factors in the behavior of oil prices, so were participation in oil futures markets by hedge funds, longterm passive investors, and other traders in energy derivatives."

Singleton, K.J. (Stanford University) (2011): Investor Flows And The 2008

Boom/Bust in Oil Prices: "I present new evidence that there was an economically and statistically significant effect of investor flows on futures prices...The intermediate-term growth rates of index positions and managed-money spread positions had the largest impacts on futures prices."

Tanaka, N. (head of International Energy Agency) (2009): IEA says speculation amplifying oil prices moves (Reuters article): "Our analysis shows that the fundamentals are deciding the direction of the price while these funds or speculations ... are amplifying the movement."

Tang, K. (Princeton University) and Xiong, W. (Renmin University) (2010): Index Investment and The Financialization of

Commodities: "This paper finds that concurrent with the rapid growing index investment in commodities markets since early 2000s, futures prices of different commodities in the US became increasingly correlated with each other and this trend was significantly more pronounced for commodities in the two popular GSCI and DJUBS commodity indices. This finding reflects a financialization process of commodities markets and helps explain the synchronized price boom and bust of a broad set of seemingly unrelated commodities in the U.S. in 2006-2008. In contrast, such commodity price co-movements were absent in China, which refutes growing commodity demands from emerging economies as the driver."

Trostle, R. (2008): Global Agricultural Supply and Demand: Factors Contributing to the Recent Increase in Food Commodity Prices.

USDA Economic Research Service: "It is unclear to what extent the effect these new investor interests had on prices and the underlying supply and demand relationships for agricultural products. However, computerized trend-following trading practices employed by many of these funds may have increased the short-term volatility of agricultural prices."

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2009): Trade and Development Report, Chapter II – The Financialization of Commodity Markets: “The financialization of commodity futures trading has made commodity markets even more prone to behavioural overshooting. There are an increasing number of market participants, sometimes with very large positions, that do not trade based on fundamental supply and demand relationships in commodity markets, but, who nonetheless, influence commodity price developments.”

United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2009): The global economic crisis: Systemic failures and multilateral remedies: “The evidence to support the view that the recent wide fluctuations of commodity prices have been driven by the financialization of commodity markets far beyond the equilibrium prices is credible. Various studies find that financial investors have accelerated and amplified price movements at least for some commodities and some periods of time. (...) The strongest evidence is found in the high correlation between commodity prices and the prices on other markets that are clearly dominated by speculative activity.”

United Nations Commission of Experts on Reforms of the International and Monetary System (2009): Report: “In the period before the outbreak of the crisis, inflation spread from financial asset prices to petroleum, food, and other commodities, partly as a result of their becoming financial asset classes subject to financial investment and speculation.”

United Nations Food and Agricultural Organisation (FAO) (2010): Final report of the committee on commodity problems: Extraordinary joint intersessional meeting of the intergovernmental group (IGG) on grains and the intergovernmental group on rice: “Unexpected crop failure in some major exporting countries followed by national responses and speculative behaviour rather than global market fundamentals, have been amongst the main factors behind the recent escalation of world prices and the prevailing high price volatility.”

United States Senate, Permanent Subcommittee on Investigations (2009): Excessive Speculation in the Wheat Market: “This Report concludes there is significant and persuasive evidence that one of the major reasons for the recent market problems is the unusually high level of speculation in the Chicago wheat futures market due to purchases of futures contracts by index traders offsetting sales of commodity index instruments.”

Rapport van FAO, IFAD, IMF, OECD, UNCTAD, WFP, the World Bank and the WTO voor de G20:

<http://ictsd.org/downloads/2011/05/finalg20report.pdf>

P20 "Since the beginning of the last decade, commodity derivative markets, including those for agricultural commodities, have experienced significant inflows of funds from non-traditional investors, such as commodity index funds, swap dealers and money managers. These financial investors hold large futures positions including in basic food commodities such as wheat, maize and soybeans as well as in cocoa, coffee and sugar."

p 11 "There is no doubt that investment in financial derivatives markets for agricultural commodities increased strongly in the mid-2000s, but there is disagreement about the role of financial speculation as a driver of agricultural commodity price increases and volatility. While analysts argue about whether financial speculation has been a major factor, most agree that increased participation by non-commercial actors such as index funds, swap dealers and money managers in financial markets probably acted to amplify short term price swings and could have contributed to the formation of price bubbles in some situations."

Grondig rapport better markets

<http://www.bettermarkets.com/assets/pdf/CL-CFTC-PL-Final.pdf>

SOMO briefing paper index fondsen:

http://somo.nl/publications-nl/Publication_3471-nl/?searchterm=food

July 2010 [report](#) in Harper's magazine titled "The Food Bubble: How Wall Street Starved Millions and Got Away with It," Frederick Kaufman

Did speculation affect world rice prices? FAO Peter Timmer

Food Speculation the main factor in the price bubble of 2008, Peter Wahl, WEED

WB Placing the 2006/2008 commodity price boom into perspective

IATP Institute for Agriculture and Trade Policy 'Commodities Market speculation: The Risk to food security and agriculture'
